

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

13. Kerr D. and Cleacer E. *Citizenship Education Longitudinal Study: Literature Review – Citizenship Education One Year On – What does it mean? Emerging definitions and approaches in the first year of the National Curriculum Citizenship in England.* – Nottingham: DfES. – 2004. – 234 p.

14. Merriam C.E. *The Making of Citizens: A Comparative Study of Methods of Civic Training.* Chicago, 1931.

15. Rosen L. *Elementary school civic education gets good citizens started / L. Rosen // The Education Digest.* – 2000. – № 65(6). – P. 19 – 22.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2016

УДК 378.013+658.3+379

Маріанна Ручкіна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри управління освітніми закладами та державної служби
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, м. Одеса

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО- ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

У статті визначено сутність поняття “підготовка”, представлено педагогічні умови підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій, розкрито особливості та структуру спецкурсу “Контрольно-діагностичні функції в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом”.

Ключові слова: підготовка, менеджер освіти, контрольно-діагностичні функції, моніторинг, педагогічні умови.

Лит. 5.

Марианна Ручкина, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры управления учебными заведениями и государственной службы
Южноукраинского национального педагогического университета имени К.Д. Ушинского, г. Одесса

ПОДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ К ВЫПОЛНЕНИЮ КОНТРОЛЬНО-ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ

В статье определено сущность понятия “подготовка”, представлено педагогические условия подготовки менеджеров образования к выполнению контрольно-диагностических функций, раскрыты особенности и структуру спецкурса “Контрольно-диагностические функции в управлении общеобразовательным учебным заведением”.

Ключевые слова: подготовка, менеджер образования, контрольно-диагностические функции, мониторинг, педагогические условия.

Marianna Ruchkina, Ph.D (Pedagogy), Associate Professor of the Management of Educational Institutions and Public Service Department
South Ukrainian Kostyantyn Ushynskiy National Pedagogical University named, Odesa

THE PREPARATION OF MANAGERS OF EDUCATION FOR THE IMPLEMENTATION OF THE CONTROL AND DIAGNOSTIC FUNCTIONS

The article deals with the essence of the concept “preparation”, the pedagogical conditions of preparation of managers of education for the implementation of the control and diagnostic functions, the features and structure of the optional course “The control and diagnostic functions in the management of general educational institution”.

Keywords: the preparation, an educational manager, the control and diagnostic functions, the monitoring, the pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Спеціальна підготовка керівного складу освітньої галузі є проблемою важливою і невідкладною для розв’язання, оскільки здебільшого керівники навчальних закладів, працівники районних, міських, обласних управлінь освіти є висококваліфікованими фахівцями із різних учительських спеціальностей,

а тому не мають відповідної професійної підготовки до управління.

Умови сучасного освітнього простору характеризуються нестабільністю, зумовленою перетвореннями в довіклі. Тому для менеджерів освіти важливого значення набувають уміння аналізувати, оцінювати і контролювати зовнішні зміни, чинники, які впливають на результат

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

управлінської діяльності, що, у свою чергу, вимагає ефективної професійної підготовки менеджерів освіти до виконання контрольно-діагностичних функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя об'єктом наукових інтересів виступають: менеджмент в освіті (Г. Єльнікова, А. Казакова, В. Крижко, А. Кузьмінський, Є. Павлютенков, В. Симонов та ін.), оцінка управлінської діяльності керівника школи (В. Зверева, Л. Кравченко, Е. Литвиненко, Т. Шамова та ін.), внутрішкільне керування та контроль (Ю. Конаржевський, Б. Худоминський та ін.), якість управління школою, діагностика, моніторинг (Л. Буркова, Л. Даниленко, Є. Заїка, М. Кондаков, А. Маслова, О. Моїсєєв, І. Підласий, В. Респіна та ін.), принципи та методи управління (Т. Десятов, Л. Калініна, О. Коберник та ін.).

Мета статті – розкрити особливості підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій.

Для досягнення мети дослідження було сформульовано такі завдання:

- уточнити сутність понять “підготовка”;
- розкрити особливості підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій;
- схарактеризувати структуру та завдання розробленого спецкурсу в рамках якого здійснювалася підготовка менеджерів освіти.

Виклад основного матеріалу. Останні роки питанню підготовки менеджерів освіти приділяється багато уваги, а саме: підготовка до управління соціально-педагогічними проектами (М. Барбан), підготовка до роботи з громадськими організаціями (С. Воронова), підготовка до інформаційно-аналітичної діяльності (І. Ерсьозоглу), підготовка до професійної надійності засобами тренінгових технологій (Р. Ерсьозоглу), підготовка до інноваційної діяльності (Н. Романенко), підготовка до професійної діяльності в полікультурному освітньому середовищі (О. Сакалюк) та ін. Розглянемо більш детально особливості підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій.

Так, за педагогічним словником поняття “підготовка” розглядається як формування та збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [1]. Енциклопедія професійної освіти визначає “підготовку” як загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування

під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального чи навчального характеру [5].

У наукових роботах Н. Ничкало поняття “підготовка” розглядається як навчання, спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань; як готовність, під якою розуміється наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певних завдань. Головним завданням професійної освіти в умовах переходу до ринкових відносин вчена вважає підготовку кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок мобільності, що відповідають вимогам науково-технічного прогресу й ринковим відносинам в економіці, виховання соціально-активних членів суспільства, формування у них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей та національної свідомості [2, 276]. Н. Черненко наголошує на тому, що поняття “підготовка” трактується у двох значеннях: як навчання, тобто як спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, та як готовність, що розуміють як наявність компетенції, знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань [4].

Отже, під поняттям “підготовка” ми розуміємо спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань.

Процес підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій був організований за допомогою таких педагогічних умов: орієнтація змісту навчання на формування знань, необхідних менеджерам освіти для здійснення контрольно-діагностичних функцій; упровадження в процес підготовки менеджерів освіти ситуаційного навчання щодо здійснення контрольно-діагностичних функцій; залучення менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ситуаціях реальної управлінської діяльності. В рамках перших двох умов було розроблено та впроваджено спецкурс “Контрольно-діагностичні функції в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом” [3], що складається з двох модулів і представлений як навчальний посібник з такими складовими: лекції-презентації; інформаційно-довідкові матеріали до практичних занять; завдання на самостійне опрацювання.

В межах першого модулю – “Теоретичні засади виконання контрольно-діагностичних функцій в управлінні ЗОШ”, було заплановано лекційні заняття та завдання для самостійної роботи,

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

другим модулем “Реалізація контрольної-діагностичних функцій в управлінні ЗОШ” – практичні заняття та завдання на самостійне опрацювання.

Спочатку роботу було спрямовано на узагальнення та систематизацію знань менеджерів освіти щодо здійснення контрольної-діагностичних функцій. В рамках першого модулю “Теоретичні засади виконання контрольної-діагностичних функцій в управлінні ЗОШ” акцент був зроблений на вирішення таких навчальних цілей: систематизація знань з функцій внутрішнього управління, компетентності менеджерів освіти; формування обізнаності слухачів за видами, типами та методами контролю, з інструментарієм, що може бути використаний у процесі проведення діагностики тощо. Проведені лекції з таких тем: “Управлінська діяльність менеджерів освіти”, “Контроль і діагностика в управлінні ЗОШ”, “Моніторинг в управлінні ЗОШ”.

На лекціях було розкрито специфіку професійної діяльності сучасного менеджера освіти, різні підходи щодо ключових компетенцій і компетентностей менеджерів освіти, особливості здійснення контролю та діагностики, різновиди та етапи їх здійснення, вимоги до моніторингу, його різновиди, функції та алгоритм проведення моніторингових досліджень тощо.

Бесіда в процесі викладання лекційного матеріалу дозволяла встановити не лише безпосередній контакт лектора зі слухачами, але й з’ясувати особисте розуміння і відношення слухача (аудиторії) до внутрішнього управління та його особливостей, що дозволяло лектору одразу апелювати, мотивувати (стимулювати) слухачів до здійснення контрольної-діагностичних функцій, привертати їхню увагу до найбільш важливих питань теми, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії.

Також бесіду використовували як метод перевірки знань, засіб допомоги слухачам розширити свої знання з означеного предмету. Для досягнення навчальних цілей лекцій були використані відкриті запитання для стимулювання мислення і бажання підтримувати дискусію, а також закриті – щоб встановити факти чи підтвердити висновки. Так, запитання (Що? Де? Коли?) дозволяли викладачу встановити рівень знань слухачів з основ контролю і діагностики та отримати інформацію від аудиторії. Запитання на розмірковування (Як це...? Чому це...? Яким це чином...?) розбивалися на малі кроки, що йшли послідовно, щоб винайти відповідь відповідно до певної логіки. Досліджувальні запитання (Що

спонукає вас казати...? Наприклад...? Де ще може...?) використовувалися для встановлення причинно-наслідкових зв’язків, що сприяло підвищенню розуміння предмету обговорення, а також розвитку аналітичного та критичного мислення. Питання для дискусії (Які досягнення та недоліки...? Яка основна причина для чи проти...? Чому ви підтримуєте?) використовувалися для того, щоб спростовувати припущення аудиторії, запропонувати альтернативні погляди, розвивати судження та розуміння.

Під час вивчення другого модулю “Реалізація контрольної-діагностичних функцій в управлінні ЗОШ” акцент був зроблений на вирішення таких навчальних цілей: удосконалення вмінь здійснювати контрольні-діагностичні функції в управлінні ЗОШ, а саме: формування вмінь здійснювати контроль за напрямами внутрішнього контролю, проводити діагностику та моніторинг в ЗОШ тощо.

Практичні заняття були спрямовані на: розвиток професійно важливих якостей у слухачів; формування вмінь організовувати контроль за діяльністю підлеглих; проводити діагностування в ЗОШ; здійснювати контроль за навчально-методичною роботою в ЗОШ, виконанням програм і планів, використанням часу варіативної частини навчального плану; здійснювати контроль за рівнем знань, умінь, навичок учнів та організацією індивідуального навчання школярів; виховною роботою в школі та відвідуванням учнями школи; роботою класних керівників; якістю уроків в школі.

Так, одне із практичних занять “Самоконтроль як умова розвитку професійно важливих якостей менеджерів освіти” проводилось у формі аналізу конкретної ситуації та було спрямовано на виявлення рівня володіння слухачами контрольними-діагностичними функціями та складання плану його подальшого вдосконалення.

На цьому занятті слухачам було запропоновано методика В. Звереві, яка передбачала оцінювання їхньої власної управлінської діяльності за контрольної-діагностичною групою функцій, зокрема: ефективність контролю в організації та стан і результативність системи діагностики. Також на практичному занятті слухачам було запропоновано виконати вправу “Колесо балансу”, що дозволяло їм розкрити власні потенційні можливості для виконання контрольної-діагностичних функцій. Завдяки отриманим результатам, слухачі з’ясували, на що потрібно звернути увагу під час підготовки до здійснення контрольної-діагностичних функцій.

Практичне заняття “Організація контролю за

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

діяльністю підлеглих” проводилось у формі дискусії і було спрямовано на ознайомлення з типами неідеальних робітників, здійснення контролю за їх діяльністю, формування вмінь контролювати й аналізувати особисту лінію поведінки при роботі з підлеглими певного типу, оволодіння комунікативними навичками взаємодії з підлеглими різних типів. Дискусія дозволяла не лише краще запам'ятати матеріал, але й перетворити пасивно отриману інформацію на дію, що є найефективнішим способом отримання знань. Завдяки дискусії слухачі дізнавалися, що хотів сказати викладач, як сприйняті його слова, до яких змін призводить сприйняття та перетворення нової інформації.

Для досягнення мети заняття слухачі детально знайомилися з типами неідеальних робітників за Т. Фарнсвортем (одержимий, панікер, пугач, пацифіст, пустельник, дилетант), самостійно опрацьовували характеристику кожного типу і до кожного з них формулювали рекомендації з організації контролю за діяльністю співробітника й поведінки керівника з такими підлеглими. Слухачі не тільки розробляли рекомендації контролю, мотивації, стимулювання зазначених робітників, але й розподіляли громадські обов'язки між ними.

Слід зазначити, що практичні заняття спецкурсу сприяли формуванню в слухачів професійно-важливих якостей, конструктивних стратегій розвитку підлеглих, організації режиму саморозвитку та самокорекції, самовдосконалення. Зосередження на реальних питаннях, що виникають перед менеджерами освіти у професійній діяльності, концентрація на розвитку не лише управлінського, але й аналітичного бачення ситуації, сприяли отриманню на практичних заняттях аналітичних та оцінних навичок, умінь вирішувати проблеми. Також практичні заняття були спрямовані на формування в слухачів здатності адаптуватися, пристосовуватися до ситуації, діяти відповідно нормам посадових обов'язків.

Передбачені спецкурсом завдання на самостійне опрацювання були спрямовані на закріплення здобутих знань, удосконалення вмінь діяти оперативно, переносити здобуті знання на практику тощо.

Третя педагогічна умова реалізовувалася під час проходження управлінської практики, де слухачі мали можливість отримати знання, вміння використати в умовах реального управління ЗОШ.

Зауважимо, що під час управлінської практики слухачі аналізували зміст і організацію навчально-виховного процесу, ведення відповідної

документації, знайомилися з графіками здійснення контрольно-діагностичних функцій ЗОШ за різними напрямками роботи, відвідували уроки, наради та інші заходи для виявлення методів, видів, типів контролю, діагностики та моніторингу, що найчастіше використовують у ЗОШ. Результати проведеного слухачами аналізу здійснення контрольно-діагностичних функцій представлений у звітах про управлінську практику, рекомендаціях щодо поліпшення основних напрямків роботи установи або структурного підрозділу (власна модель).

Для підтвердження актуальності започаткованого дослідження нами проведено дворазове діагностування менеджерів освіти. Представимо динаміку змін, що відбулися після підготовки за спецкурсом. Так, на високому рівні відсоток менеджерів освіти зріс з 10,71% до 48,21%, тобто на 37,50%. Кількість слухачів на середньому рівні зросла з 17,86% до 42,86%, тобто на 25,00%. Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на низькому рівні зменшилася з 71,43% до 8,93% (на 62,50%).

Висновки. Вивчаючи питання підготовки менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій, ми дійшли таких висновків:

- підготовка – це спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань;

- запропоновані педагогічні умови, реалізовані в межах підготовки менеджерів освіти шляхом впровадження спецкурсу “Контрольно-діагностичні функції в управління ЗОШ”, і проведення управлінської практики сприяли підготовці менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій, про що свідчать результати проведеного діагностування.

1. Педагогічний словник / [за ред. М.Д. Ярмаченка]. – К.: Пед. думка, 2001. – 514 с.

2. Професійна освіта: [навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало]. – К.: Вища школа, 2000. – 149 с.

3. Торган М.М. Контрольно-діагностичні функції в управлінні ЗОШ: [навчальний посібник] / М.М. Торган. – Одеса: “ВМВ”, 2011. – 120 с.

4. Черненко Н.М. Підготовка майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками: теорія і практика: [монографія] / Н.М. Черненко. – Одеса: Атлант, 2016. – 309 с.

5. Енциклопедія професійного образования: в 3 т. / [под. ред. С.Я. Батышева]. – М.: АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2016